

Den excentriske eskimo

Af Erik Gant

De i artiklen gengivne fotografier fra Arktisk Instituts fotosamling er taget af medlemmer af Den Østgrønlandske Expedition 1891-92 under ledelse af C. Ryder. Underteksterne er fragmenter fra Ryders ekspeditionsberetning trykt i Meddelelser om Grønland, Bd. 17, København, 1895.

I
*Eskimos are among the most overexposed
peoples of the world...*

Ann Fienup-Riordan

Thule-sagen blev i løbet af sommeren 1995 udsat for en overvældende eksponering, og en uge eller to var den oppe og blande sig med de helt store sager øverst på dagsordenen. Således kunne man i det ene indslag i TV's nyhedsudsendelse se statsministeren, ferierende og iført en diminutiv hjelm, cykle mod franske atombombe-forsøg i Stillehavet, i næste indslag var han så tilbage på jobbet, på officielt besøg i det yderste Thule, nu i sælskindspels og uden hovedbeklædning, omringet af Danmarks Radio og derudenfor den lokale befolkning. I begge indslag handlede det ganske perifert om bestrålede naturfolk, men hovedsagen – som Thule på en eller anden måde havde forvildet sig ind i – var hele tiden det demokratisk-parlamentariske system og den sande offentlighed, og spørgsmålet om hvordan man beskytter disse ting mod udenlandske magter uden at gå dem – vore allierede – for nær. Man var således vidne til en hårfin balancekunst fra statsminister Poul Nyrup Rasmussens

side, idet han skulle forsøge at skabe sammenhæng mellem sine roller som hhv. parlamentarisk helt og magthaver par excellence. Man fik lyst til ligesom Ebbe Kløvedal Reich at søge tilbage til de tider, da der var rigtige helte til.

Et tegn på at Thule-sagen var ved at finde sit eget fornuftige selv igen var nemlig en artikel i POLITIKEN, søndag d. 1. oktober 1995, hvor Ebbe Kløvedal Reich under overskriften »Historien om en dansk helt« interviewedes i forbindelse med udgivelsen af hans bog om Knud Rasmussen, Thule-sagens opfinder. Knud Rasmussen, der, som det udtrykkes her, var 1/16 grønlander, skrev i 1920, at vejen frem for ethvert naturfolk »[...] maa gaa over deres egen Races Lig. Det, som det derfor gælder om, er at give Naturmenneskene i deres Sind og Gemyt en saa skaanselsfuld og varsom Død som muligt.« Død og undergang var i vente for eskimoerne, men samtidigt så det ud til, at de i bedste fald ville kunne genopstå, at der på en eller anden

Erik Gant har tidligere skrevet artiklen »Omvendelse – om Hans Egede og det store værk«, som vi bragte i tidsskriftet Grønland, nr. 7 – 1994, s. 227.

måde kunne findes en vej efter undergangen, efter »den store Verdensnivellerings af Individider«, som det hedder. »Vi maa give dem den hvide Mands Paagaandehed og nøgterne Energi, hans Fremsynthed og hans Frækhed. Kun gennem en saadan Metamorphose vil de kunne komme gennem den Dør, der fører ind til nye Tider.«

Knud Rasmussens Thule-sag var et spørgsmål om at redde det nordligeste Grønland og dets eskimoiske befolkning fra at falde i hænderne på amerikanerne; det gjaldt om at redde eskimoerne, ikke fra undergangen, altså, men fra den skånselsløse tilintetgørelse. Så sent som i midten af dette århundrede var undergangen ikke indtruffet, men den var ifølge Jean Malaurie, den sidste konge i Thule, umiddelbart forestående. I 1950-51 var Malaurie draget i den arktiske felt, hvor han lige akkurat nåede at opleve et eskimoisk samfund, hvis hele historie »[...] vidner, som var det genetisk programmeret, om en stræben mod at bevare ligevægten i dette anarki-fællesskabssystem – et ægte øko-system, der i skrøbelig ligevægt minder mig om de planter og stens liv jeg studerer.« (Malaurie, p 415). Ligevægten i Knud Rasmussens koloni bliver imidlertid forstyrret af amerikanerne, der i foråret 1951 gør landgang lige ovre på den anden side af bugten. Da det første chok over den pludselige og massive invasion har fortaget sig, stikker Malaurie op til den danske kolonibestyrer. Febrilsk forsøger han at overtale denne til at præsentere amerikanerne for et formelt forbud mod deres forehavende, begrundet i at fangerrådet ikke er blevet hørt og ikke har givet

dets accept af baseplanerne. Hvad der med ét står klart for Malaurie, er ikke at invasionen bør stoppes, men at der i det mindste bør betales lejeafgifter af det invaderede område, en lille ekstraudgift for amerikanerne men en »[...] guldgrube for eskimoerne og lokalrådet, der kunne iværksætte fangstudviklingsprojekter, samtidigt med at det ville være et enestående eksempel til efterfølgelse i hele Arktis. Aftalen kunne benyttes af den danske administration i deres diplomatiske forhandlinger og ville stå som et ærefuldt vidnesbyrd om de lokale myndigheder i direkte forlængelse af Knud Rasmussens ånd. Det ville være det bedste for alle parter. Men det er nu eller aldrig...« (pp 400-1).

Efter en vinternats dvælen ved polar-eskimoerne vågner Malaurie altså op og udviser på fangerrådets vegne den pågåendehed, nøgterne energi, fremsynthed og frækhed, som hans uberørte venner endnu mangler, og som øjeblikket så afgjort kalder på. Men der blev ikke slået til. Malauries snarrådighed blev gjort til skamme, han talte for døve, danske øren. Eskimoerne bare jamrede og klagede sig og var henvist til at lede efter lejeafgifter på amerikanernes lossepladser, og da dette besudlende klunseri blev for meget for de andre parter, pakkede man eskimoerne og deres ejendele sammen og flyttede dem til et andet sted.

I midten af dette århundrede indtrådte altså undergangen: »Hvad skal der blive af den eskimoiske personlighed, nu hvor den er reduceret til at være en flygtig skygge i et dominerende assimilerende, dansk-grønlandsk industrisamfunds maskineri, der er ligeglad med, hvad der

Da vi kom paa Prajehold, lød det sædvanlige Chor: »Grujanak! Grujanak! Elah! Grujanak!«

er det imod? Deres ældgamle, hånligt leende eller apatiske masker har fået sfinksansigter.« (p 417). Livet, glæden og den umiddelbare, med intuition forvekslelige tanke er ved at svinde ud af hans 300 Thule-eskimoer, disse »mennesker par excellence«. De er ved at blive som deres genopstandne fæller i syd, »den vestgrønlandske blandingsbefolkning«, som falder uden for rammerne af hans bog, bortset fra de bemærkninger, der først og sidst – i indledningen og i konklusionen – må knyttes til dem: »For ud over den letkøbte fremmedhed, der her er fælles med andre kolonier, gemmer der sig i hvert enkelt menneske en proto-

type på, hvad mellem 1500 og 2000 eskimoer i Angmagssalik eller Thule, øens sidste primitive beboere, kan risikere at udvikle sig til i løbet af en generation.« (p 28).

Den letkøbte grønlandske fremmedhed, den indistinkte blandingsrace, skræmmebilledet på den skikkelse, i hvilken eskimoen genopstår, hvis vi ikke tænker os om, er skånsomme, empatiske – denne grumsede, svagt definerede grønlandskhed har trods alt noget eskimoisk ved sig, som lader sig spore i elendigheden og uklarheden, og vidner om transport af en forsonende essens og en uforanderlig, urokkelig, tidløs identitet:

»På bunden af det dybe, uklare vand skjuler sig et folk med en ældgammel fortid. Det er stille vande, der så let som ingenting piskes op til storm. Hovedtendensen – som kun kan tolkes ud fra en arkaisk synsvinkel – blandt halvblodsgrønlændere, kalaallit, på sydkysten, er en afvisning af ethvert assimilationsforehavende.«

Det er også derfor, der – hos Malaurie eller hos kalaallit i deres modstand mod assimilation – forekommer disse glidninger fra det eskimoiske til det grønlandske og tilbage igen. Snart er de to ting afgjort forskellige, snart kan de to betegnelser – eskimo og grønlander – bruges i flæng. Det er sandt, at vi insisterer på affiniteten tilbage til det eskimoiske. Hver gang vi har brug for at definere, identificere eller legitimere os selv og vores privilegier, sker det med henvisning til, at vi har været her og klarer os gennem arktiske årtusinder. Der er et moment, en dør til fremtiden, en undergang og genopstandelse, et etnografiske nu og aldrig, en essens på spil her, og dette spil pågår midt i den stigmatiserede forvirring, nivellering og letkøbthed. Det uklare vand er altså også noget andet, en eskimoisk uudgrundelighed, et hav, på hvis bund Arnaqquassaaq, Havets Moder og Fandens Oldemor, residerer, som hun altid har gjort det. Hvad enten vi taler om eskimoer eller om grønlændere er dette altså den hvide mands andet, et andet, hvis dybde og bevægelser han ikke kan lodde eller forudse – brute force, som filosofen Peirce kaldte det, en skræmmende ufattelighed. Det er dette andet den hvide mand ikke desto mindre med nøgtern energi giver sig i kast med,

og fra hvis begribelse, betvingelse og tilegnelse han henter sig sine gevinster – mere dyrekøbt er fremmedheden aldrig.

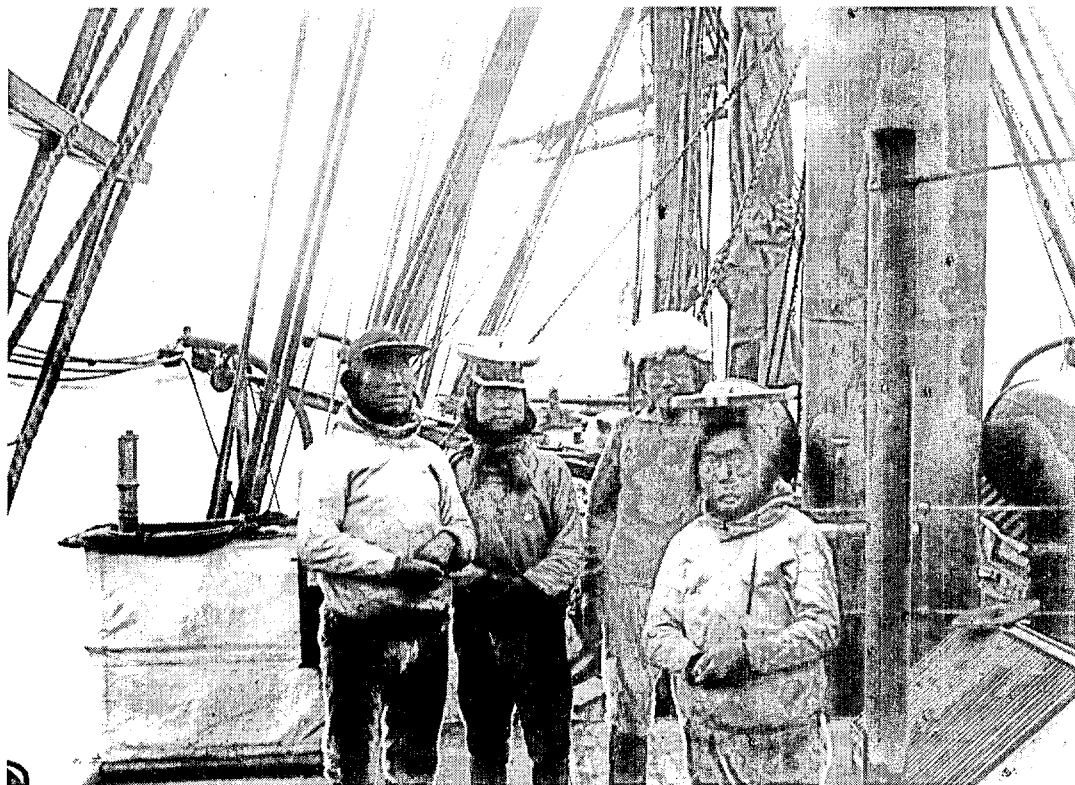
II

De har brede næsebor, små øjne og store læber, stor mund, kraftig pande, brede skuldre, korte fødder, er kolerisk-flegmatiske, svage, hurtige, stødige, frie, tilfredse, frygtssomme, overtroiske, lidet frugtbare.

Otho Fabricius

Letkøbtheden og uklarheden i den grønlandske fremmedhed består til den ene side af en forplumring af den dyrebare eskimoicitet, til den anden side af en halvvejs domestikering, en forbindelse frem mod den frække, hvide mand, der er lige så uklar. Hvem vi er, og hvem de er, er til begge sider meget lidt afklaret. Den letkøbte fremmedhed har vi rigtigt nok tilfælles med så mange andre – heller ikke i Grønland har udviklingen rigtigt villet gå efter bogen. Man har med bekymring iagttaget, hvordan rodløsheden og fremmedgørelsen har grebet om sig, hensat store grupper af befolkningen i en apatisk tilstand, gjort os til passive tilskuere til den udvikling, der i rasende fart fjerner vores kultur og vores land under fødderne på os. Smerten, forvirringens, passivitetens og absurditetens smerte, har vi så dulmet med alle tilgængelige anæstetika, først og fremmest alkohol, så enhver kunne se, at den var gal.

Den oplagte diagnose af fejludviklingen lyder selvfølgelig på kultursammenstød. Går man fra jæger- og samler-stadiet til forbrugersamfundet så at sige fra den ene dag til den anden, så har man

Vi fik at vide, at de hele Sommeren havde ventet os – og længtes efter os, sagde de ...

brug for en drink. Det er meget forståeligt og undskyldeligt. Så danskerne kører halvfabrikata-samfundet videre, mens grønlænderne får rystet vildskaben af sig. Men man har også diskuteret, hvor meget af misèren der eventuelt kunne tilskrives et mere generelt udviklingsbetinget syndrom, noget, altså, der kendes ikke bare fra andre dele af den tredje og fjerde verden, men sandeligt også fra den første og anden. Også i Vesten føler man sig fremmedgjorte og rodløse, også her kender man til rollen som apatisk tilskuer og til det selvforstærkende system af symptomer og deres uheldige følger. Også her kan man tale om kultursammenstød af en eller anden slags.

Problematikken, al denne bekymring, handler altså måske alt i alt mere om Europa end først antaget, og måske mere om Europa end om noget andet, om en omfattende import fra Danmark, der medfører en række ikke specielt grønlandske problemer, selvom de der er specielt store. Som i eksemplet med Thule-sagen træder vi her ind i et meget større billede, et billede, hvor vi i vores perifere ynkværdighed mest af alt repræsenterer danskerne, fungerer som projektioner af deres egen identitetsløshed og selvmedlidenhed. Det er klart, at vi med vores fremmedartede fremtoninger er oplagte ofre for danskernes projektioner, at vi opfylder den første betingelse for at være

ikke bare mere af det samme, men i stedet en form for billede, en uklar afspejling af eskimo-billedet og mere generelt et billede på det fremmede, de fremmede og fremmedgjorte: »Gennemgående er eskimoerne kraftigt byggede og fyldige uden at være fede. Kroppen har en forholdsvis betydelig længde, mens arme og ben er korte sammenlignet med højden. Hænder og fødder er små og velformede. Ganske unge kvinders bryster er ofte kegleformede, men begynder tidligt at hænge og er snart et par lange, slappe poser.« (Birket-Smith, p 42). Ifølge Birket-Smith er det en populær misforståelse, at eskimoerne skulle være særlig små. Nok kan de ikke helt matche skandinaverne på dette punkt, men middelhøjden blandt eskimoer svarer omtrent til den, man finder f.eks. i det vestlige Frankrig.

»Det typiske eskimo-kranium er stort og tungt. Set fra oven falder hjernekas-sens lange og smalle form umiddelbart i øjnene, og der er bagtil en tydelig nakkebule, en tuber occipitale.« »Eskimo-kra-niets mest iøjnefaldende ejendommelighed er i øvrigt dets tag- eller kamagtige form, og det kan ikke nægtes, at dette i forbindelse med de højt liggende, øvre tindingelinjer kan give indtrykket af noget »dyrisk«.« (p 44). Det samme gælder kraniet set forfra: »Under en smal pande springer et par vældigt udviklede kindbuer ud til siden, underkæben udmærker sig ved en massivitet og styrke, som er frygtindgydende.« Disse to træk, tagformen og de brede kæber giver ansigtets dets karakteristiske fem-kantede form. Birket-Smith gør dog opmærksom på, at det er »[...] som om det primitive viser en tilbøjelighed til at svinde

bort mellem fingrene, netop som man griber efter det [...]«, idet f.eks. panden nok er smal, men også høj, næsen snarere smal end flad, det kraftige underansigt forsynet med en tydelig hage, ligesom hjernekas-sens rummelighed er alt andet end primitiv, godt og vel halvanden liter. Og selvom eskimo-kraniet trods alt skal betegnes som primitivt, så er det ifølge Birket-Smith uvist, om dets primitivitet nærmere skal bestemmes som dyrisk (som australiernes) eller barnlig (som pygmæernes). Huden er i ubestrålet og renvasket tilstand gulbrun eller lys oliven, kvindernes lysere end mændenes, og »[...] rødmen kan farve unge eskimopigers kinder så nydeligt som nogen europæisk skønheds.« (p 46). Her ser man altså, at den dyriske mørklødethed i grunden, hos det uskyldige barn, er en klædelig, transparent teint, blot udsat for de i sne og is uendeligt reflekterede stråler, snavs, vejr og vind.

I forhold til denne udmærkede beskrivelse er vi grønlandere altså en uklar afspejling, en i sig selv ikke nærmere kvalificeret fremmedartethed, der ligesom svinder bort mellem fingrene på en. Men, som bemærket af Birket-Smith, er det forsvindende og uhåndgribelige på den anden side heller ikke så fjernt fra den eskimoicitet, som udstråler fra de etnografiske fotografier med deres opstillinger af hele eskimo-gear'et. Den nøgne og renvaskede eskimo, og den skeletale eskimo, gør mange stereotype forestillinger til skamme. F.eks. fremstår den typiske, smalle eskimonæse iklædt bløddede som »velformet og temmelig fremspringende«. Øjenhulerne er rektangulære og høje, hvilket er et barnligt-primitivt

træk, og hos levende individer bidrager det fyldige fedtlag til at give øjenregionen det flade udtryk, som karakteriserer hele ansigtet, omend ikke så udtalt som hos asiatiske mongolider. På samme måde kan man finde den hudfold, der giver det skæve, mongolske øje, men den er alligevel undtagelsen snarere end reglen (pp 44-45). Det ene med det andet, kan man sige, er eskimoen måske nok primitiv men ikke så dyrisk og ikke så mongolid, som man skulle tro. Han er ikke så mørk og lavstammet, ikke så langt fra det klassiske eller skandinaviske ideal. Eskimometrien er således et forvirret system af regler og undtagelser, der levner gode muligheder for forekomster af den ikke-uskønne, ædle vilde, som igen er både undtagelsen fra og essensen af det eskimoiske.

III

De er livlige og begavede med stor forstillelsesevne. De er høflige, gæstfri og føjelige i deres opførsel overfor hinanden, men samtidig forsigtige for ikke at støde, indesluttede og mistænksomme. Dybere følelser som kærlighed, hengivenhed eller venskab træffes kun sjældent.

Gustav Holm

Så der skal dykkes dybt ned i det uklare vand for at nå til den undertrykte urkraft, krudttønden af slumrende kræfter. Malaurie råder danskerne til at fare frem med lempe i Grønland, og lytte efter hovedtendenser i de brede lag. »De ansvarlige i Danmark skal passe på. Den nuværende blandede befolkning på sydkysten holder gode miner til slet spil.« (Malaurie, p 28). Intet i dette eksplosive

scenarium er blevet til virkelighed i Grønlands tilfælde, og danskerne har på intet tidspunkt mistet initiativet og overtaget. I 1953 blev Grønland fuldt integreret i det danske rige, og fra den ene dag til den anden overgik grønlænderne fra at være kolonialiserede subjekter til at være danske statsborgere. Mens det andre steder i den koloniserede verden kom til krige og blodige sammenstød mellem de nationalistiske bevægelser og kolonimagterne, så kunne man her skrive en officiel historie fuld af velvilje, fredsommelighed og konsensus. Også i Grønland var der nationalistiske strømninger på spil, men her skulle det udmønte sig i et fromt ønske om at blive tættere knyttet til det danske rige, samt i en lydørhed og vilje til at imødekomme det og på den måde slippe ud af det koloniale dilemma.

Et egentligt selvstændighedskrav gjorde sig først gældende senere, efter iværksættelsen af et massivt udviklingsprogram, normalisering, som det hed. Den spredtboende befolkning måtte koncentreres i byer, en moderne fiskeindustri stables på benene, boligblokke skrues sammen, handels- og servicesektoren, kommunikations- og skolevæsenet hurtigst muligt bringes up-to-date. Normaliseringen vendte op og ned på den tidligere grønlandspolitik, for den betød, at vi grønlændere nu skulle have alt det, man tidligere havde villet beskytte os mod, nemlig udefrakommende påvirkninger. Men den nye politik afspejlede også det forhold, at den traditionelle levevis ikke længere lod sig beskytte, at den allerede var påvirket på alle mulige og umulige måder, og at de udefrakom-

mende påvirkninger var, hvad vi altid brændende havde ønsket os. På den måde kunne der gøres et stort nummer ud af, at det fortsat var hensynet til grønlænderne, der formede politikken, og at der nu tillige kunne tænkes en sammenhæng mellem, hvad vi ønskede os, og hvad der var bedst for os.

Efterhånden viste det sig selvfølgelig, at forsøget med at gøre grønlænderne til normal danskere udartede sig i diverse dysfunktionelle retninger. Det var ikke så nemt at være dansker, som nogle måske havde forestillet sig. Mange grønlændere opførte sig højest unormalt og uhensigtsmæssigt, passede ikke deres arbejde, drak, og gjorde skade på sig selv og andre. Og nu som før var det tydeligt, at nogle var mere danske end andre. I skolen skulle vi grønlænderbørn undervises i den herskende kultur, og vi skulle i stor stil sendes på videregående uddannelser i Danmark. Det var også herfra, af unge grønlændere på uddannelsesophold, kritikken af normaliseringspolitikken og kravet om grønlandsk selvstændighed blev formuleret omkring 1970. De grønlandske uddannelsessøgende var et eksotisk indslag i det danske ungdomsoprør og den venstreorienterede kritik af kapitalismen og imperialismen, i forhold til hvilket de dårligt kunne ikke være andet end gode eksempler.

De oprørske unge grønlændere drog hjem til Grønland og blev til de hjemmestyrepolitikere, befolkningen trækkes med den dag i dag, og med usvigelig sikkerhed genvælger i valg efter valg. Overgangen fra normalisering til grønlandisering blev formelt markeret ved indførelsen af grønlandsk hjemmestyre i 1979.

Landsstyrets første og mangeårige formand, Jonathan Motzfeldt fra partiet Siumut, opnåede med årene en form for landsfaderlig status, hvorefter det lykkedes partifællen Lars Emil Johansen at få ham udmanøvreret og sig selv anbragt på toppen af kransekagen. Disse og andre grønlandske topfigurer er af stor symbolsk betydning, et tegn på at Grønland er blevet mere grønlandsk og mere selvstændigt. Det besynderlige er blot, at selvom f.eks. landsfaderen nu er grønlænder, så er det ikke nogen specielt grønlandsk status at have, i det mindste ikke hvis man ved grønlandsk ønsker at forstå noget andet end en afart af det danske. Og noget af det samme kan siges om hjemmestyreordningen som helhed, for ganske vist er det grønlændere der udgør den øverste politiske ledelse, men derudover er det demokratisk-parlamentariske system med dets administrative støttepiller kalkeret efter det danske.

Så alt i alt er det kontinuiteten snarere end omvæltningerne, der springer i øjnene. Overgangen til det begrænsede selvstyre, der er tale om, og den forudgående politiske kamp for at opnå det, er ligesom overgangen til normalisering foregået uendeligt fredeligt sammenlignet med dekoloniseringsprocesserne mange andre steder i den tredje eller fjerde verden. På den anden side er det måske i al denne fredsommelighed og normalitet, i de beskedne, eskimoiske, dimensioner, man skal se noget specielt grønlandsk. Nogle mener, at man i den grønlandsk-danske kolonitid ikke kan finde et eneste tilfælde, hvor sammenstød mellem kolonisator og koloniserede har haft dødelig udgang. Et enkelt tvivl-

»... vi havde vel nok Tobak med til dem – og Synaale og Tøj – og smaa Perler og Baand o.s.v.«, saadan gik det i et Kjørevæk.

somt vådeskud er hvad det kan blive til. Ligesom indianerne er vi faldet som fluer for importerede sygdomme, men vi er ikke deroveni blevet udsat for morderiske erobrere eller horder af jordhungrende nybyggere. Det nærmeste vi er kommet på disse amerikanismer er den af Malaurie beskrevne landgang ved Thule og den efterfølgende flytning af eskimorerne til det nordligere Qaanaaq. Herved blev de flyttet ud i det reservat, som er hele resten af Grønland, et område, som i kraft af det relativt udramatiske forhold mellem kolonister og koloniserede, det rimeligt forenelige i deres og vores respektive krav på landet, på samme tid kunne være både grønlandsk og dansk. Den mest udbredte opfattelse er uden

tvivl, at vi her – i forholdet mellem det lille land og dets lille besiddelse – har at gøre med en kolonialisme med et menneskeligt ansigt. Det er de beskedne dimensioner, der springer i øjnene, de dydige hyperboræere der har anskaffet sig deres egne hyperboræere, et harmløst appendiks til den europæiske kolonialismes monstrøse historie.

I de forskellige danske love og forordninger vedrørende styrelsen af Grønland fra 1700-tallet og fremefter bliver den nære sammenhæng mellem på den ene side de merkantile hensyn og på den anden side hensynet til befolkningens tarv fremhævet gang på gang. Hvis man kunne holde grønlænderne raske og beskæftiget med at fremskaffe spæk til

tranlamperne, hvalbarder til korsetterne samt diverse pelsværk, ville koloniæventyret kunne løbe så nogenlunde rundt. Det humanistiske og det raisonnable lod sig altså forene ved at holde eskimoerne fast på dét, der i forvejen var deres erhverv og levevis. Den danske kolonimagt kunne på den måde se sig selv som beskytter af et forsvarsløst lille folk, som uden denne beskyttelse – overladt til sig selv eller underlagt enhver anden, mindre anstændig, mindre omsorgsfuld kolonimagt – snart ville være gået til grunde. En anden vigtig baggrund for al denne anstændighed og omsorgsfuldhed, for de koloniseredes evne til at få det bedste og mest civiliserede frem i danskerne, er det forhold, at grønlænderne egentligt var af norrøn oprindelse – islændinge og nordmænd, som for 1000 år siden drog mod vest og fandt et land, som de kaldte Grønland. De opfandt altså landet, eller byggede det, som de selv udtrykte det. De norrøne grønlændere blev i landet i de næste 4-500 år, hvorpå sporene efter dem fortaber sig, og man ved ikke rigtigt, hvad der blev af dem. Men inden da, omkring 1260, var de sammen med Islændingene kommet ind under den norske konge, og, i 1387, sammen med nordmændene kommet ind under den danske dronning Margrethe I. De har ikke efterladt sig historier, der fortæller nærmere om deres livsbetingelser eller deres forhold til skrællingerne. Skrællingerne, troldene, hedningene, har de sandsynligvis ikke haft direkte kontakt med hjemme hos sig selv, dvs. i den sydvestlige del af det nuværende Grønland, men på deres rejser udenfor nordboområdet er de sikkert stødt på

dem og har haft en eller anden form for samkvem med dem. Men uanset hvad der blev af grønlænderne – om de til sidst blev overmandet af skrællingerne, om de uddøde eller migrerede til andre dele af det danske rige eller til Amerika –, så er selve vores uvidenhed udtryk for en brist, en svigtende interesse eller omsorg fra dansk-norsk side overfor de fjerntboende undersåtter.

I de følgende århundreder formåede den danske kongemagt ikke at gøre meget ud af sin højhedsret. Det blev kun til enkelte, forkølede ekspeditioner, og først i 1700-tallet kom det igen til en egentlig, jordfast kolonisering. Rekoloniseringen fra 1721 og de forudgående ekspeditioner var selvfølgelig nationaløkonomisk betinget, betalt med drømme om bjerge af guld og ædle mineraler, og mere konkret med spæk. Men i denne kalkule fandtes også hele tiden det humanistisk-patriotiske og kristelige moment, muligheden af at genfinde de fortabte landsmænd og få dem reddet ud af forvildelsen, råde bod på omsorgssvigten. Endnu i dag drømmer man om at finde guld i Grønland, og det er næsten helt sikkert, at det ligger og glimter i en klippesprække et sted derude. Forvildede landsmænd fandt man derimod allesteder, men mest fordi der i pr. definition måtte være tale om landsmænd eller undersåtter, og altså ikke præcist dem man ledte efter og håbede at finde. Grønlændernes efterkommere viste sig kort sagt at være skrællingernes efterkommere, eskimoerne. Det lå altså på forskellige måder lige for at lade eskimoerne træde i grønlændernes sted, lade dem gælde for den ægte vare, og modta-

ge moderlandets forsinkede omsorg. For mig at se skal man altså tilbage til de arme nordboer for at finde de første betingelser for dét, den danske grønlandshistoriker Finn Gad omtaler som den *tutelariske bæretone* i de koloniale instrukser (Gad, pp 20-21).

IV

Dertil kommer at Eskimo-kvinderne vel ikke var mindre tillokkende for den tids Nordboer end for nutidens, og der opstod således efterhånden en sterk blodblanding.

Fridtjof Nansen

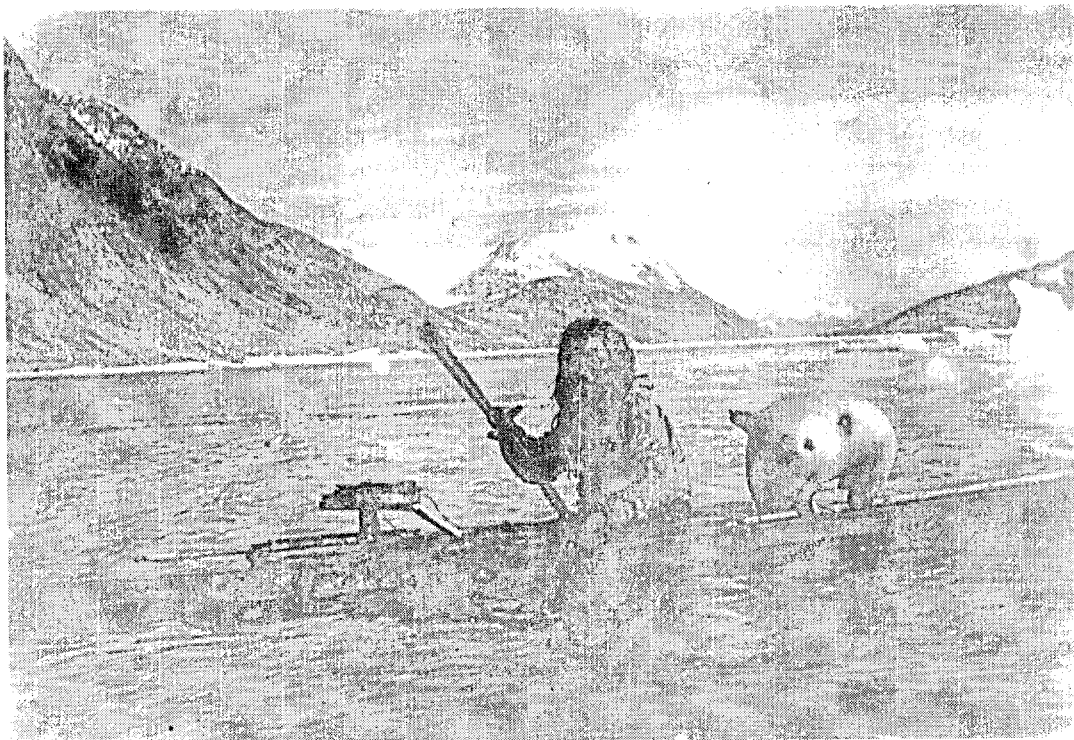
Det er svært at slippe dette indtryk af to meget forskellige, meget ulige, parter, som er kommet forbløffende godt ud af det med hinanden, har undgået at blæse tingene ud af proportioner, aldrig er gået til yderligheder, og som i stedet altid er kommet til en eller anden form for misforståelse med hinanden. Og den idylliske historie er så indgroet og så afvæbnende, at dens omskrivning tilsvarende let forekommer ude af proportioner, som et overgreb på billedet af et udisciplineret folk, et frit folk, der ikke lader sig tvinge til noget, uanset at det ville være til dets eget bedste. Niels Egede, Hans Egedes yngste og altid uheldige søn, har fortalt, hvordan han klandrede grønlænderne for deres uøkonomiske rensdyrjagt:

»Ved denne Tort, hafde de ikke andet at sige, om jeg ikke ville være deris Herre og forbyde dem saadan Uskik, men jeg betakkede mig at være Herre for saadanne uskikkede folk, og sandelig dette slags folk, er saa uskikked til at have Øfrighed ofver sig, at de skulle før lade sig partere

førend de skulle aflade deris Skikke.« (Egede, pp 254-255). Rensdyrjagten var en torn i øjet på kolonisterne, idet den ifølge disse for det første blev drevet uden hensyn til bestandenes reproduktion, for det andet holdt fangerne borte fra den mere økonomiske sælfangst. Grønlænderne kunne imidlertid ikke holdes borte fra deres elskede rensdyrjagt, og kolonimagts bestræbelser på at holde grønlænderen ved hans læst lod sig altså i denne sag ikke forene med hans lyst. Kolonisternes opfattelse af rensdyrjagten findes i en moderniseret version i den blandt danskerne almindelige opfattelse, at de indfødte går på arbejde, jagt eller druk, omtrent som de har lyst til og til ubodelig skade for det frie initiativ og en normal samfundsorden.

Det er selvfølgelig en pudsighed og samtidigt helt i overensstemmelse med det idylliserede billede, at grønlænderne selv beder Niels Egede om at måtte komme under hans styring. Niels Egede var i alle tilfælde en stor autoritet blandt grønlænderne, der anså ham for en lærd mand, halv angakkoq, en stærk mand, som hverken krudt eller trolddom bed på. Han havde en sådan magt over sine, at han ene hvid mand formåede at kujonere større forsamlinger af oprørske vildmænd, men, som historien om rensdyrene viser, var han tillige bevidst om grænserne for sin autoritet. Koldsindige hyklere som de var, sagde grønlænderne ja og amen til alt, hvad man indskærpede dem, hvorefter de uden blusel vendte tilbage til deres uskikke.

Ligesom faderen svingede Niels Egede i beskrivelsen af sine grønlændere mellem fordømmelse og berømmelse:

... en Type for de gode Grønlændere, som oftest kun findes paa Steder, hvor Civilisationen endnu ikke er naaet frem.

»[...] dette kan jeg sige i Sandhed om Grønlænderne, at dersom de blev vel i agt taget, og fik vel Intentionerede Lærere, blev der visselig mange goede som gik os Christne over, ja gjør det endda mens de ere Hedninger.« (p 171). På den anden side er de som papegøjer, umulige at blive klog på »[...] uden dette, at de ere Et gienstridig, kaalsindig, og utaknemmelig Folk.« (p 243). Det hører selvfølgelig med til historien, at der er næsten 30 år mellem de to steder (skrevet hhv. 1741 og 1770), og det er en med årene mere og mere vranten og pessimistisk mand, der ikke længere ønsker at være klog på grønlænderne eller på dét, de har udviklet sig til. De er, siger han, [...] End-

nu de samme som de var for 40 aar siden, i det mindste kan jeg ingen forandringer see blandt dem til det gode, men vel til det onde, thi de har Lært at blive stussige, tivagtige og mere som de aldrig tilforn har Inclineret faare. Dette kan jeg med Sandfærdighed sige, at de udøbte ere langt bedre i Omgang end de døbte og høyoplyste; [...]« (p 242). I tilbageblikket er sagen altså omtrent den, at grønlænderne, der altid har været et skidt folk, men oprindeligt var det åbent og ærligt, med kristendommen tillige er blevet hykleriske.

Niels Egede kom til Grønland som 11-årig, idet han sammen med moderen og sine tre søskende var selvindskrevet i

faderens vanvittige mission. Men ligesom det hed om hedningene, at de gamle hverken var til at hukke eller stikke i, og at man fandt det mest lovende og påvirkelige materiale blandt de yngste – så kan man gå ud fra, at den omvendte påvirkning har ramt Niels hårdest. Missionens materiale var tillige hans kammerater, og samtidigt med, at han har tilegnet sig deres sprog og natur, har grønlanderne tilegnet sig ham som deres qallunaq. I modsætning til resten af familien kunne han ikke rigtigt slippe bort fra Grønland, men kom til at tilbringe de fleste af sine år i landet som købmand og lejlighedsprædikant. Meget tyder på, at han har spillet dygtigt på begge registre, det danske og det grønlandske, handel og mission, det menneskelige og det overmenneskelige, at han har indtaget en mellemstilling, hvorfra han i sine optimistiske stunder har kunnet identificere sig med det bedste fra de to sider, og omvendt – i takt med fejludviklingen – har søgt at distancere sig fra den almindelige bastarderings forening af det værste.

Konklusionen måtte altså blive, at man ikke kan forene de to ting, de kristne og de hedenske ærkedyder, hvor gode og rene de end er i sig selv, uden at de vil forurene hinanden, og derfor måtte Niels Egede med tiden se det lyse håb for nationens fremtid, som han i sig selv repræsenterede, negeret i de korporlige beblandinger, i det stadigt stigende antal giftermål mellem danske mænd og grønlandske kvinder:

»De første giftis Tanker, var vel, at see store Frugter af deris Børn og komme i Herlighed til at samle noget, hvoraf de

kunde Riigelig føde dem af paa deris Alderdom, men i stæden for Een huuslig og Reenlig Kone, faaed en Soe, og ødelægger, af nøttige Børn har de, de saakaldede unøttige, thi de duer hverken til Et eller andet, og ikke heller kan blive Een Simpel Grønl: til at ernære sig, men alt hvad de skal have, maa kiøbes af andre Grønl: [...]« (pp 245-246).

Men trods alt skulle Niels Egede til sidst forsone sig med grønlandskheden og, som jeg ser det her, med sig selv, idet han overfor handelsdirektionen skulle komme til at anbefale giftermål mellem underordnede kolonister og grønlandere, så længe der blot på begge sider var tale om skikkelige folk. Trodst alt havde det vist sig, at børn af sådanne folk kunne gøre nytte både som håndværkere og som hvalfangere, og tillige var billigere i drift og kunne *taale mere ondt* end de udsendte danskere (p 358). På dette tidspunkt, i 1781, mangler han kun at rejse hjem og dø; han er nået til et punkt, hvor han må afstå fra al videre lederskab, hvor han endeligt lader sig kujonere af sin skæbne, glider af, siger ja både til det ene og det andet, ikke vrangent eller hyklerisk, men i al ydmyghed. Forsoningen betegner altså en overskridelse af den logik, ifølge hvilken koloniseret og koloniserende ikke lader sig forene – ligeså lidt som de, selvfølgelig, lader sig isolere fra hinanden.

V

Thi lige indtil vore Tider existerer der endnu ingen europæisk Koloni, som har kunnet holde sig i et af Naturen saa tarveligt udstyret Land, som Grønland;

H. J. Rink

Efter de første Egeder tegner der sig et billede af grønlænderne som et ikke helt elskværdigt folk, et folk, der burde frelses fra sig selv, selvom de sikkert ikke har fortjent det, og selvom det sandsynligvis ikke kan betale sig. I alle tilfælde er der ikke præcist tale om et fredeligt folk, snarere et frygtsommeligt folk, der lader sig kue af enkle midler som dommedagsprædiken, verbale trusler og karnøfling. Den hvide mands opfarendehed, hans råben og slag er for de vilde en form for uhæmmet aggression, som de må vige for. Omvendt fremstår deres midler for ham som luskeri, forstillelse og fejghed:

»Disse folk ere ogsaa meeget langsom til Vrede, men deris Vrede igien varer dis længere, og mange af dem gaaer saa vidt at deris Vrede Endis ikke uden Hævn; saa er ogsaa Een almindelig Last hos disse folk, nemlig Bagtalelse indbyrdis og meeget falske og fiine, vil og gierne bedrage Folk om de kand.« (Egede, p 245). Denne utilbøjelighed blandt grønlænderne til at stå åbent frem, give deres tanker og følelser et forståeligt udtryk, kan i bedste fald betragtes som en utidig undseelse, men som Niels Egede også bemærker, er det en undseelse, der gælder mellem grønlænderne indbyrdes, og ikke i forhold til europæeren (p 242, p 246). Man kan nemt forestille sig europæeren på denne måde uden for nummer, undtaget fra reglerne for menneskers omgang med hinanden. Man kan også nemt forestille sig, at han på handelsstogt eller missionsarbejde i koloniens yderområder har haft interesse i at bevare sin umenneskelige status, der måske nok betød, at det var tilladt at stjæle fra ham og lyve for ham, men også hævede

ham over hævn, mord, grusomhed overfor de svageste individer osv. – al denne menneskelige aggressivitet og destruktivitet, som altså forblev fænomener grønlænderne imellem, rettet indad mod dem selv.

Det fredelige kan altså ses som et forhold mellem de to parter, et forhandlingsresultat, en rimelig beleven, føjelig, anstændig og rentabel måde at omgås på. Fra at betegne dette forhold bliver det fredelige i kolonimagtens sprog imidlertid hurtigt oversat – via eller sammen med det frygtsommelige – til en betegnelse for det koloniserede folk. Det frygtsommelige er mere relativt, et kendetegn i forbindelse med kontakt eller berøring, mens det fredsommelige kommer til at betegne en oprindelig, uberørt, egenskab, der sammen med dydighed, arbejdsomhed og næstekærlighed karakteriserer den ædle eskimo i sig selv. Billedet er komplekst, fordi den frygsomme eller ængstelige eskimo er den rationaliserede eskimo, der i alle tilfælde har behov for frelse, for udefrakommende påvirkning – en undseelig, fejj, en udadtil fredelige eskimo, der retter sin grusomhed og sine aggressioner indad. Den i sig selv fredelige eskimo er en mere romantiseret eskimo, hvis problemer og lyder kommer udefra og ikke indefra – en på samme tid senere og tidligere eskimo.

Nogle af de bedste illustrationer til det koloniale karakterisationsapparat er leveret af Karl Ludwig Giesecke, som i årene 1806-13 foretog mineralogiske undersøgelser på Grønlands vestkyst. Allerede det første år, kort efter sin ankomst, kunne han undre sig: »Grønlænderne i syd [alle hedninge] er mere

Han var os til stor Nytte paa Touren og levede sig i den korte Tid, vi vare sammen med ham, fuldstændig ind i vore civiliserede Skikke ...

velbyggede, muntre og tiltalende end de vestlige, og hedningene eller de vilde er mere uegennyttige end de kristne. Hvoraf kommer dette?? – (Giesecke, p 22, min oversættelse).

Den paradoksale dyrkelse af hedningene, som man finder hos handelsfolk som Niels Egede og Lars Dalager, er altså i begyndelsen af det 19. århundrede så almindelig, at hedningenes, de uberørte grønlænderes, kvaliteter umiddelbart springer i øjnene. Der er altid tale om et modbillede til den almindelige og triste udvikling i grønlandskheden, de modvil lige, sløve, egennyttige koloni-grønlændere – de mest berørte, ufornuftige,

modløse og ængstelige, der ryster ved sagnene om de gamle norske: »Hvem kan få denne frygt til at rime med det mod, som nogle har tilskrevet disse fejge menneskers forfædre, som skulle have bekriget og udslettet de i dette land engang bosatte tapre normannere; de, som lod sig fordrive fra de bedre omgivelser hinsides Davis Strædet af deres krigiske naboer, og som lidt efter lidt måtte flygte over på denne side? (p 82, min oversættelse).

Den dunkle forhistorie om skrællingerne, der overmander og udsletter de stolte vikinger, Egedernes bud på en specielt grønlandsk arvesynd, forekommer mere og mere urimelig, en myte, som efterhånden erstattes af forestillingen om de fredelige, og derfor fordrevne eskimoer, sådan som H. J. Rink skulle fremstille sine grønlændere. I overensstemmelse denne verdens uretfærdige indretning fortrængtes eskimoerne til de mindst indbydende af alle egne, de arktiske kyster, hvor de måtte udvikle den eskimoisk kultur, den mest naturlige af kulturer, på alle måder indrettet på kampen for føde og overlevelse.

Dette er ikke så meget en beskrivelse af forholdet mellem indianere og eskimoer, som det er en beskrivelse af den hvide mands forhold til forskellige slags vilde. Det beskriver de mere og mere voldelige relationer til forskellige indianske folk, der modstilles beretninger om møder med eskimoerne, som måske nok i starten var præget af fjendtlighed eller mistroiskhed, men derefter udviklede sig en fordragelig retning (jvf. Fienup-Riordan, p 148, p 163). Det er også en beskrivelse af to aspekter af den hvide

mands forhold til de vilde overhovedet, hhv. den hobbesianske og den rousseauske vilde, som Fienup-Riordan siger, den barbariske og den ædle vilde, to aspekter som på forskellige måder modererer, kvalificerer og modsiger hinanden alt efter forholdets, kolonisationens, art. Den eskimoiske fredsommelighed udadtil, som jeg taler om, er således en fredsommelighed der først og fremmest springer i øjnene på den udenforstående, den der ikke direkte har noget med eskimoer at gøre. For den danske kolonist har der derimod altid været tale om en form for dialogisk fredsommelighed med alle mulige forbehold, en egenskab med en bagside, der hedder fejghed, og som i visse situationer slår over i en farlig lumskhed eller i det danskerhad, som mange danskere har følt sig udsat for i Grønland, men som trods alt er langt mindre udtalt end grønlændernes selvhad i form af mord på os selv og hinanden.

Man ved aldrig hvad det dybe, stille vand gemmer på, men i hovedsagen gælder det, at jo nærmere man kommer på det eskimoiske eller post-eskimoiske indre, jo flere tegn vil man finde på det idylliske, det udadrettede, billedes bagside: den frie eskimoiske børneopdragelse slår over i misbrug og omsorgssvigt, de selvhjulpne og uafhængige eskimoer forvandles til et subsidieret og afhængigt folk. For Rink var den grønlandske nød og elendighed påført eskimoerne udefra, af den uheldige alliance af hovmodige missionærer og handelsfolk, der undergravede eskimoernes naturlige kristendom og socialisme. Men Rinks idealisering af eskimoerne bestod netop i en fremhævelse af deres naturlighed, snarere

end deres adel, deres naturbestemte og derfor højst undskyldelige og berettigede hobbesianisme. Den egentlige vilde adel skulle derimod findes ovre på den anden side af Davis Strædet blandt eskimoens indianske fætre: »Især skal der hos de nordvestlige Indianere findes en Tilnærmelse til Eskimoerne paa den ene, og en Overgang til de øvrige Indianere paa den anden Side, naar man nemlig forfølger dem fra Kysten af langs Floderne opefter, idet Næsen da tiltager i Convexitet og Legemet i det Hele i Skjønhed.« (Rink 1871, p 273). Alligevel kan der skimtes en tydelig racelighed mellem hans forhåndenværende grønlandere og indianerne, sådan som man kender dem fra billeder af stolte høvdinge, idet man så blot må forestille sig, at dels kunne »[...] Klimatet have bidraget sit til at skaffe Ansigtet Beskyttelse mod Kulden ved at trænge Næsen tilbage og begunstige Kindernes Udvikling og Forsyning med en Fedtbedækning, deels kunne ogsaa Klædedragt og Levemaade gennem Slægtleddene have udpræget sig i visse Legemsformer.«

Det ædle i det eskimoiske skulle altså søges i en vandring via Nordgrønland tilbage til dets amerikanske rødder, eller i fremstød mod syd, rundt om Kap Farvel og op ad den ufremkommelige østkyst. Og heller ikke i den sidstnævnte retning var der entydigt tale om en afsøgning af en oprindelig eskimoiskhed. Der var snarere tale om en eftersøgning af en oprindelig grønlandskhed, for hvis man spurgte, hvoraf sydlændingenes velbyggethed, raskhed og elskelighed kom, var det oplagte svar, at den kom fra øst, fra den norrøne Østerbygd, fra nordboblødet.

Antagelsen om blodsblending mellem nordboer og skrællinger har aldrig kunnet underbygges, men den har sikkert alligevel givet anledning til en tvetydighed mht., om de specielle østgrønlandske særkender – de iøjenfaldende forekomster af høje, slanke og smukke mennesker – skal forklares som noget oprindeligt eskimoisk eller som afvigelser herfra – denne tvetydigheden, som i det hele taget er indbygget i eskimo-begrebet, i oscillationen mellem dets ædle og barbariske indhold, mellem på den ene side oversættelsen af det mere korrekte inuit – referencerne til vores heroiske, tusindårige kamp og forsoning med elementerne – og på den anden side skældsordet eskimo, der i dagens Grønland især anvendes om østgrønlandere, dvs. de senest koloniserede, de i den almindelige opfattelse på samme tid mest oprindelige og mest tilbagestående, korrumperede, underkuede og selvdestruktive folk – mennesker, hvor modet er knækket, som det synes for stedse, som Rink sagde om sine vestgrønlandere.

VI

Man har fået dem til at udveksle deres årtusindgamle kultur, der stammer fra den fjerne forhistorie, og er en kostelig skat for hele menneskeheden, med en forældet og sødladen folkløse, en rest fra det 18. århundredes Vesteuropa, men som de, uvidende om deres egen historie som de er, proklamerer som deres nationale arv!

Robert Gessain

Ifølge Rink var de grønlandske kolonier i midten af forrige århundrede plaget af alvorlige problemer, som kolonimagten

valgte at lukke øjenene for, og som de indfødte stod magtesløse overfor, aldrig havde lært at tage hånd om. Rinks diagnose lød på, at det patriarkalske kolonistyre bestående af ukvalificerede embedsmænd, hentet ind fra gaden eller marken så at sige, som regerede efter velmente, men uklare instrukser, i længden måtte føre til naturmenneskenes undergang. Naturen havde udviklet eskimoerne til dét, de var, og fastfrosset dem i den rette udviklingstrin, i balance med sig selv og deres omgivelser, men også i en balance, der var yderst skrøbelig overfor kulturelle påvirkninger. Grønlanderne havde opgivet deres egne skikke og vedtægter, deres naturlige og velfungerende socialisme, de havde modstandsløst givet sig ind under kolonistyret, hvor de nu, sløvede, frataget selvstændigt initiativ og ærgerrighed, ventede på, at kolonisterne skulle redde dem ud af kniben. I forhold til kolonisterne følte de sig alle lige underlegne, og resultatet af det hele blev, at Grønland udviklede sig til ét stort fattigvæsen (Rink 1982, bd. 2, p 251). Og Rinks analyse, holdt sammen som den er af hans overlegne indsigt i det eskimoiske væsen, viser da også på alle måder, at her taler en mand uden modstand fra sit emnes side: eskimoerne er allerede knækkede, det katastrofiske omslag fra modstandskraft til modstandsløshed endeligt indtruffen. De indfødtes situation kan ikke beskrives mere positivt, fordi de koloniale omstændigheder overhovedet umuliggør den eskimoiskhed, der altid har været og ikke kan være andet end en eskimoiskhed per se, samtidigt med at det nu som før gælder for denne usle koloni, at »[...] Landets hele Værdi, saa-

vidt hidtil kan skjønnes, kun beroer paa de Indfødte og staaer i Forhold til deres Velvære og Kraft.» (Rink 1868, p 250). Situationen ser altså temmelig håbløs ud, med mindre der kan findes en hensynsfuld ordning, en dør til fremtiden, der tillader transport af den essens, som er hele det grønlandske væsens raison d'être. Der må ifølge Rink nødvendigvis finde en mediation sted mellem den koloniale magt og den eskimoiske afmagt, dvs., eskimoen må rives ud af sin ubekymrede og uansvarlige tilstand, bibringes en bevidsthed, der kan få ham til at reflektere over tingene og sig selv. Fra simpelthen blot at være et problem må han bringes til også at have det.

Debatten om det at være grønlænder, kalaaliussuseq, som den førtes i begyndelsen af dette århundrede, var et udtryk for, at grønlænderne var godt i gang med at tilegne sig problemet. Meningerne delte sig i to hovedsynspunkter, idet nogle fastholdt, at det var den traditionelle næringsvej og livsform, fangertilværelsen, der kendetegnede den ægte grønlænder, mens andre mente, at den grønlandske essens lå i sproget (H. C. Petersen, p 122). I dag, hvor det er gået voldsomt tilbage for såvel fangererhvervet som det grønlandske sprog, kan man endnu mærke efterdønningerne af denne debat og den øvrige grøde fra århundredets første årtier, f.eks. i de aktuelle vurderingerne af de to nationaldigtere, Henrik Lund og Jonathan Petersens. Christian Berthelsen kalder Jonathan Petersen fangererhvervets digter, mens Henrik Lund mere fremhæves for sin frisindethed og tro på det europæiske fremskridt (Berthelsen, pp 62 ff). Den første befin-

der sig i fremskridtets morgenrøde, den sidste i traditionens tusmørke, men for begge gælder det om at skabe sammenhæng mellem de gode gamle dage og de nye tider.

I sit digt Martiinarsuaq, dvs. Store Martin, fortæller Henrik Lund om, hvordan denne gæve kajakmand, engang da han under et uvejr havde forvildet sig langt ud på havet, redder sig ind til land vha. en trylleviser – dvs., en motor af gammeldags art, en opfindelse, som nu har fundet sin fuldendelse og erstatning i den hvide mands motorer (Berthelsen pp 67-68). Det er betegnende, at de gode gamle dage ikke er ældre, end at de selv repræsenterer synteser af gammelt og nyt: en døbt grønlænder husker på de hedenske hjælpemidler i nødens stund. Ovenikøbet fungerer Store Martin i digtet som postbud for købmanden, og det er ikke mindst for at opfylde dette ærefulde hverv, at han har travlt med at komme frem. *Min Tid er kort, eftersom jeg fører Herskabernes Taler igiennem Landet* (Dalager, p 52).

Lund opfordrede sine landsmænd til at se at få fingeren ud og komme igang med fremskridtet, og til det formål først og fremmest glemme deres eskimoiske undseelighed og i stedet begynde at tro på sig selv. Og hverken Lund selv eller kollegaen Jonathan Petersen undså sig for at stille sig an over for deres landsmænd og belære dem om, hvordan de hver for sig kunne bidrage til nationens vel. Fangeren havde at blive ved sin læst og skaffe vinterforrådet i hus, mens de ansatte i handelen, skolen og kirken måtte se at få lært sig noget dansk. Det gjaldt altså på den ene side om at huske de

gamle dyder, på den anden side også at følge med tiden. Indsamling af vinterforråd, en af de gamle dyder, som det ifølge Petersen var gået alvorligt tilbage for, hører til Martiinarsuaqs univers, for uforsynlighed og frådseri har altid stået højt på kolonisternes liste over grønlandske uskikke. Det er de ustandselige beklagelser over grønlændernes uansvarlige dispositioner, der giver genlyd, når Jonathan Petersen sukker over nutidens forfængelige ungdom og besynger de gamle dage og den gode indfødte (Berthelsen, p 77).

Fangeren og hans læst var omkring 1920 ved at blive til den komplekse metafor, den er i dag, for fiskeriet var godt i gang med at fortrænge fangererhvervet som grønlændernes hovedbeskæftigelse og -indtægtskilde. I dag bliver der vist nok fanget lige så mange sæler, som der blev ved århundredeskiftet, men fra at have udgjort hovedparten af nationalproduktet udgør fangsten nu en forsvindende del. Alligevel skal fangertilværelsen stadig være dét, der gør os til et oprindeligt folk, en fast grund, som vi blot har bygget oven på. Men, naturligvis, i takt med overbygningen får denne identifikation af det ægte grønlandske behov for supplement. Noget tilsvarende kan man sige om alternativet, sproget som bærer af den grønlandske identitet, for når Petersen og Lund opfordrede folk til at lære dansk, var ideen selvfølgelig ikke, at vi skulle opgive eller fortrænge vores sprog. Sproget var, som Rink sagde, grønlændernes umistelige skat, en urokkelig klippegrund i omskiftelige tider, lige til at supplere med en udenlandsk overbygning.

Alligevel er fortrængning, opgivelse eller undergravelse udtryk, som falder mig ind mht. den sproglige grundvold. For ikke alene har sproget været under stærk påvirkning, og har skullet tale om nye ting, således at der ovenpå det grønlandske sprog har udviklet sig en normaliseret udgave af det (R. Petersen), – men i sin yderste konsekvens har den sproglige supplerings ført til, at en del grønlændere – og heriblandt jeg selv – helt har opgivet at tale, har fortrængt vores sprog. Vi voksede op i en tid, hvor normaliseringen var på sit højeste, og vi har så at sige taget denne politik helt bogstaveligt. Derhjemme og i skolen har vi lært dansk og forskellige andre europæiske sprog, men vores eget sprog har vi et besynderligt forhold til: Vi har ikke lært det. For mit eget vedkommende gør en udtalt hybridisation sig gældende, idet min far er født og opvokset i København, rigets centrum, min mor i Ittoqqortoormiit i Østgrønland, rigets absolutte udkant. Som antydning overalt i det ovenstående er der ikke noget ugrønlandsk i at være af blandet herkomst. Den tidligere praksis var, at børn af en dansk far og en grønlandsk mor simpelt hen blev regnet for grønlændere, og følgelig talte og gebærdede sig derefter. Men dette skete ikke så umiddelbart for mig og mange af mine jævnaldrende. Ganske vist gør den nævnte *default* mekanisme sig gældende før eller senere, men for os blev det netop senere. For os blev grønlandiseringen en forsinket og uafsluttelig proces. Og nu, hvor alle er vokset op og har indset fortidens barnlige optimisme og urealistiske forestillinger, bliver vi stående som unormaliserbare

re, irreversible elementer, en ny blanding, der betegner et afgørende gennembrud i den grønlandske bastarderings historie og et tydeligt sammenbrud i den divalente koloni-logik.

Sagen – 1960'ernes politiske korrekthed – er nok, at vi tydeligvis var en slags grønlænderbørn, samtidigt med at vi førte os frem som små kolonialister, indpodet al mulig tutelarisk respekt for de indfødtes traditioner, for et sprog, vi ikke kunne drømme om at tale, en kultur vi ikke drømte om at være bærere af, undtagen måske i vores små mareridt. De fleste af mine drengeår, de år hvor jeg skulle have lært at tale grønlandsk, boede vi i Narsaq, en by på den sydlige del af vestkysten, som i øvrigt ligger midt i det område, nordboerne kaldte Østerbygden. Narsaq er det nærmeste, jeg kommer på en hjemby, det mest naturlige og normale sted i verden. En af de mest naturlige ting i verden var de på samme tid fortrængte og overtydelige klasseforskelle. Kommuneskolen var opdelt, således at der for hvert klassetrin var hhv. en dansk og en grønlandsk klasse. Der var naturligvis tale om en ordning, der fornuftigvis sorterede os efter vores sprogkundskaber, men samtidigt var det klart, at de danske klasser repræsenterede overklassen, det mere avancerede, dobbeltsprogede niveau, eller simpelthen det danske folkeskole-niveau. Det var altså her overbygningssideen brød sammen, idet vi sprang det grønlandske sprog over og hoppede direkte op i klasse med vores danske legekammerater. Sammenbruddet blev fremmet af noget ægte grønlandsk, nemlig dette at ligge under for danskheden, at identificere sig med den

og søge om optagelse i den. Så man kan godt sige, at det var det ægte grønlandsk, der brød sammen, eller slog over i sin egen bagside, nemlig det uægte. Og vi, som repræsenterer denne inautenticitet, er på den måde blevet fanget i en eksistentiel kvalme midt mellem fædrelandet og modersmålet – som perfekte eksempler på sprogbeherskelse i tvertydig, postmoderne forstand. Det eskimoiske sprog, der ifølge Rink udmærkede sig ved dets simpelhed, regelmæssighed og skarphed, er for os som en labyrint, vi aldrig er trængt ind i.

Men naturligvis kan det læres. Her i landet sidder vi uægte grønlændere i hold, på universitetet eller på aftenskole, og kæmper med dobbelte personendelser og afledningssuffikser. Vores lærere er danske eskimologer, der efter en tur i laboratoriet, en afsidesliggende bygd i Grønland, vender hjem og skriver grammatiske afhandlinger, ordbøger, eller edb-oversættelsesprogrammer. De er altså beviset på, at det kan læres, mens vi – som et djævelsk udslag af postkolonialisme – er beviset på en vrangvendt logik: jo tættere man er på det, jo fjernere er man fra det, jo tættere på det ægte, jo mere uægte.

VII

*Hvad var Grønland uden Eskimoerne?
Intet.*

William Thalbitzer

Grønlandiseringspolitikken er altså et forsøg på at lappe på den grund, der har vist sig mindre fast og umistelig end først antaget, mere porøs og gennembrydelig. Og vi, som er brudt gennem den, må

Disse havde nemlig været saa optagne af at tilberede og sy alle de forskjellige Sager, vi paa Optouren havde bestilt hos dem, at de ... ikke havde havt Tid til at flytte i Hus.

naturligvis udgrænses fra den genindsatte oprindelighed, uduelige fangere som vi er. Grønlandiseringspolitikken fremhæver de ubrudte, tusindårige traditioner og den ægte grønlander som repræsentant en nation, en kultur, et folk, som er stolt af at kunne leve i et land, hvor andre folk er bukket under. Den ægte grønlander identificerer sig med sine eskimoiske forfædre, og benægter, at disse nogen sinde skulle være bukket under i nogen essentiel forstand. Kampen for identiteten føres først og fremmest vha. sprog, først og fremmes ved at man kalder sig *inuit* og ikke eskimoer, og i forhold til denne kamp repræsenterer vi uægte grønlandere en ukorrekt tvetydighed mht., om der er tale om at holde fast eller om et oversættelsesarbejde.

Men tiden og udviklingen arbejder mod denne forestilling om en privilegeret forbindelse tilbage til oprindeligheden før den europæiske syndflod, en medfødt affinitet til det forgangne, dvs., det bliver sværere og sværere at opretholde denne forestilling uden assistance fra europæiske eskimologer. Så ligesom vi har udsendte eller tilkaldte til at hjælpe os med at holde det moderne samfund igang, så må vi også tilkalde videnskabsfolk til at tage sig af det eskimoiske. Der er selvfølgelig indtruffet et skift, således at hvor kolonisten tidligere talte om »mine grønlandere«, så kan vi nu tale om »vores kolonister« eller »vores antropologer« (jvf. James Clifford, p 322), nye udtryk, som er ligeså problematiske som det gamle. Antropologen, der er ansat af et oprindeligt folk, lønnet udaf de statslige subsidier, der tilfalder dette folk, giver naturligvis valuta for pengene, leve-

rer som *expert witness* den ønskede service til fordel for folkets sag, men antropologens loyalitet gælder alligevel i første række den diskurs, som han eller hun er skolet i og professionelt forpligtet i forhold til. Dette er altsammen i sagens natur.

Vores antropolog er f.eks. Ann Fienup-Riordan, som jeg har refereret til et par gange, en amerikansk antropolog, der har arbejdet med, og i nogle tilfælde været ansat af, yup'ik folket i Alaska. Hun er excentrisk på samme måde som jeg, idet hendes emne ligger lige så langt vest som mit ligger øst for den centrale eskimo. I sine Eskimo Essays gør hun kål på de mange misrepræsentationer af yup'ik, afledt som de er af ikke bare det vestlige eskimo-begreb men også modbegrebet *inuit*. Imidlertid, som Fienup-Riordan flere gange understreger, er problemet, at yuپیt i mange tilfælde har forsøgt at leve op til, har internaliseret, disse misrepræsentationer – en situation, Fienup-Riordan med en psykoanalytisk term diagnosticerer som en *double bind*. For at slippe ud af denne knibe, siger hun, må vi nøjere granske det ideologiske spil, der ligger til grund for den. Eksempelvis må vi mht. myten om den fredsommelige eskimo og yup'ik folkets tilegnelse af den for det første anerkende, at myten indgår i et politisk og helt legitimt spil, hvor yup'ik folket vælger at fremhæve bestemte dele af sin historie fremfor andre. For det andet må det naturligvis også fremhæves, at der er tale om en falsk myte – og altså ikke om en traditionel og på en eller anden måde sand myte:

»The point here is not to replace the

picture of the peaceful Eskimo with the picture of a violent one. The point is to replace a false image with one that is more readily supported by the evidence and thereby to understand more fully Eskimo social and political action today. To understand Eskimos in the past and the present we need to understand them at war as well as at peace.» (Fienup-Riordan, pp 152-53). For mig at se er det ret tydeligt, at problemet også vedrører et spørgsmål om, hvordan vi opfylder vores forpligtelser i forskellige retninger. I alle tilfælde er løsningen forudsigelig: Kun et stadig mere omfattende billede, en stadig mere uddybet forståelse af det eskimoiske væsen, vil kunne forene de modstridende elementer.

Derudover er det korrekt, som Fienup-Riordan siger, at vi, i vores forsøg på at være eskimoiske folk, den dag i dag hjem søges af mange uholdbare, men alligevel forbløffende sejlivede, forestillinger. Som jeg selv ser det, drejer det sig om forestillinger om den eskimoiske oprindelighed, naturlighed, primitivitet, barnlighed, kollektivism, præ-logik, fredsommelighed og umiddelbare livsglæde osv. – ting og begreber, som dels gør os bedre end vi er, dels gør præcist det modsatte, nemlig ved selv i deres mest modificerede form, i den mest forfinede, ind- og medfølelse udlægning implicerer en begribelse, en kategorisering, en forståelse, der nedgør det eskimoiske og alt, der måtte postuleres omkring dets enestående og værdifuldhed i sig selv. Den eskimologiske udstilling – udstillingen af den eskimoiske snilde og opfindsomhed, den eskimoiske kulturs geniale tilpasning til de

barske omgivelser – har altid karakter af en omvending i psykoanalytisk forstand, og i baggrunden af udstillingen lurer altid spørgsmålet om, hvorfor de så begavede eskimoer stadig lå og rodede rundt i deres stenalder, hvorfor dette så tålsomme og udholdende folk måtte bukke under for de fremmede, og i deres undergang kun takket være disses omsorg og hensynsfuldhed bevarede tilstrækkeligt meget væsen til at kunne genopstå i den eskimologiske diskurs.

Den double bind, Fienup-Riordan taler om, består i, at vi er fanget mellem undergang og genopstandelse, fjernede fra den fastfrosne eskimoiske identitet og dermed tillige diskvalificerede i det eskimologiske perspektiv. I dette perspektiv bliver det at være grønlandsk en form for etno-sociologiske stigmatisering, en mangel- og lidelsesfuld tilværelse, hvori vi vandrer rundt som skygger af os selv, som afledninger af den stadig mere komplette forståelse af eskimoens fortabte væren og liden. Disse implikationer af den antropologiske forståelse får vi så at sige med i købet. Til gengæld kan jeg ikke se andet, end at vi i vores udvikling fra eskimoisk til eskimologisk folk efterhånden må bibringes en forståelse af, at der ingen vej er tilbage til det sammes væren, når det én gang er forladt, når man først har taget sit eget problem til sig. Måske kan vi så sammen med vores antropologer efterhånden acceptere, at vi ikke er mere oprindelige end andre folk, og at vi derfor ikke længere skal forsøge at være det.

Mine eskato-eskimologiske manøvrer skal altså ikke forstås som en udlægning af den koloniale og antropologiske tekst

som et forrevet slør, bag hvilket identiteten kommer til syne. Ligemeget hvor omhyggeligt jeg læser teksten, ligemeget hvor længe jeg hygger om den, på trods af alle dens sprækker og symptomer, så er den netop ikke en vej tilbage til det oprindelige. Ikke mindst derfor kan man tale om en grum prosa, om en registrering af begærede ting, der vidner mere om begæret end om tingene. Men samtidigt kan vi sikkert udfra disse tekstuelle forhold nå frem til nogle gode grunde til vores specielle identitet som inkarnationer af den velkendt følelse af fremmedgjorthed og identifikatorisk mangel og lidelse. Jeg mener altså, at vi i arbejdet med teksten kan finde ord for vores egen usigelighed, så vi ikke nødvendigvis stiltiende skal acceptere en kolonial logik, i hvilken vi hverken kan tales eller tåles.

Hvad der altså efterhånden kommer tilsyne bag det forrevne slør, er et håb for den dekonstruerede grønlander, en mulighed for at komme bag på de koloniale og etnocentriske diskurser, som han på samme tid er omfattet af og udelukket fra. Håbet hænger sammen med det, man kan kalde vores marginaliserede lidens forside, nemlig at vi lever i en verden, hvor, ifølge James Cliffords diagnose, grænserne mellem det andet og det samme undergraves: »Cultural« difference is no longer a stable, exotic otherness; self-other relations are matters of power and rhetoric rather than of essence.« (Clifford, p 14). I den herskende uorden fortæbes og genopfindes identiteter, forholdet mellem os og de andre er konstant til forhandling, og det at gøre en forskel bliver et stadig mere komplekst foretagende. Som grænsetilfælde i denne

verden er vi ikke kun marginaliserede, men også centraliserede. Ved at følge vores forfædres spor er vi ikke kun ved at gå under. Vi har også muligheder for at blive til noget, at realisere os selv som gode eksempler – udrustede, som vi er, med en sikker fornemmelse for, at det at være sig selv også altid er at være noget andet.

Henvisninger

- Christian Berthelsen, Grønlandsk Litteratur, Centrum, Viborg, 1983.
 Kaj Birket-Smith, Eskimoerne, 3. udg., Rhodos, København, 1971.
 James Clifford, The Predicament of Culture, Harvard University Press, Cambridge, 1988.
 ars Dalager, Grønlandske Relationer, Det Grønlandske Selskabs Skrifter II, København, 1915.
 Niels Egede, diverse skrifter trykt i Meddelelser om Grønland, bd. 120 København, 1939.
 Ann Fienup-Riordan, Eskimo Essays, Rutgers University Press, New Brunswick, 1990.
 Finn Gad, Grønlands Historie, bd. III, Ny Nordisk forlag/Arnold Busck, København, 1976.
 Karl Ludwig Giesecke, Gieseckes Mineralogiske Rejse i Grønland (red. F. Johnstrup), København, 1878.
 Jean Malaurie, De sidste Konger i Thule, Nyt Nordisk Forlag, København, 1979.
 Robert Petersen, »Nogle træk i udviklingen af det grønlandske sprog – efter kontakten med den danske kultur og det danske sprog« i GRØNLAND, Det grønlandske Selskab, årgang 1976.
 H. C. Petersen (red.), Grønlandernes Historie, bd. 1., Atuakkiorfik, Nuuk, 1991.
 Knud Rasmussen, Tanker om Grønlanderne i Fortid og Fremtid, Danmarksposten nr. 1, januar, 1920.
 H. J. Rink, Om Grønlandernes Gamle Tro og hvad der af samme er bevaret under Kristendommen, særskilt aftryk af Aarbog for nordisk Oldkundskab og Historie, København, 1868.
 H. J. Rink, Om Eskimoernes Herkomst, særskilt aftryk af Aarbog for nordisk Oldkundskab og Historie, København, 1871.
 H. J. Rink, Eskimoiske Eventyr og Sagn, Rosenkilde og Bagger, København, 1982 (1866-71).